

Genomläst den 20 april 2005 och den 29 mars 2010

Intervju med Karl-Erik Karlsson från Ödeshög den 14 augusti 2004

Vid besök i *Ödeshög* sommaren 2004 fick vi, Göte och Connie Andersson från Eskilstuna, träffa Karl-Erik Karlsson, 85 år, bördig från *Åsgårda*, som gärna ville följa med oss och visa huset där Josefina Jonsson från *Åsgårda*, Götes farmors mor, en gång bott sedan hon blivit änka efter Frans Jonsson. Josefina bodde där med två av sina tio barn, Johan och Karl som förblev ungar. Vi hämtade K-E med vår bil på Mjölbyvägen 36 i Ödeshög, där han bor med sin fru. Han hade många glada och trevliga minnen av bröderna att berätta. Särskilt Johan var nog lite av en idol.

Vi började prata om Frans Jonssons familjegrav på *Stora Åby* kyrkogård, och att graven troligtvis kommer att tas bort inom kort. Vi diskuterade vilka som kunde ligga i graven. K-E trodde eventuellt att Johan låg i graven och att Karl dog före Johan. K-E berättar att Johan levde på slutet av 50-talet. K-E med fru var nygifta (1958) och bodde i en lägenhet i närheten av hemmet där Johan vistades sista tiden. Johan hade varit uppe och hälsat på dom efter en inbjudan. Han dog nog i skarven där 1960-1961, säger K-E.

Vi diskuterade nu Hilma, syster till Johan och Karl, om när hon dog och K-E trodde att hon dog betydligt tidigare. Karl hade lite lättare att gå än Johan, så han hade gått ner till Hilmas begravelse en söndag och gick då en gångstig genom skogen. Vägen vi åker nu, säger K-E, var då så dålig att K-E:s mamma och pappa hellre gick till kyrkan genom skogen, än att dom spände hästen för vagnen och körde.

Det finns 4 gårdar vid *Åsgårda*. Albert Karlsson, K-E:s far, köpte sitt ställe på *Åsgårda* 1919. De kom från *Aleryd*. K-E bodde i *Åsgårda* fram till 1956. Johan och K-E:s pappa var nästan lika gamla, Johan var född 1885, farsan 1886 och mamma 1887. K-E:s pappa och Johan hade gått i samma skola (*Boets skola*) och var läskamrater och hade gått och läst på ett ställe som hette **Solrosberget?**. Dom hade ju bott i samma del av socknen. *Åby* hade då haft 2 präster, för socknen var stor då. K-E har en dotter som nu har en stuga i *Ingabola*, som vi just passerade. K-E har sålt husen i *Åsgårda* men har markerna kvar, samt en lada på sin fädernegård, *Åsgårda*.

Vi kommer fram till en vägbom där Göte går ur bilen för att låsa upp med den nyckel han fått av K-E. Vi är nu inne på *Åsgårda* marker säger K-E. När vi

kommer fram till där vägen delar sig, tar vi till vänster och är framme vid gården, där Josefina bodde med sina söner Johan och Karl. K-E berättar: Här, där skogen nu har växt upp, där hade Kalle och Johan åkrar. Huset där dom bodde, var nu brunmålad bredpanel, tidigare falurött. **Var huset timrat förut?**

Vid *Rambergstorp*? var det ett sterbhus som ägdes av en Georg Sedén. Han var föreståndare för ett barnhem för pojkar i *Linköping*, ägt av Sundbergiska Stiftelsen. På somrarna ville Sedén vara vid Rambergstorp, varför han hade byggt något hus som han kunde ha till ett 20-tal pojkar från barnhemmet. Då kunde Georg Sedén själv få vara där, samtidigt som pojkarna fick ett fint sommarviste.

Kurt Rågsjö som bor i *Stockholm*, barn-barn till Josefina, vistades under flera somrar (ca 1925-1930) på *Sjögård* hos en familj Säf. Där omkring var det ett fotbollslag bestående av bondrängar och pojkar från Sjögård och *Bonderyd*. I det laget fick troligen Kurt vara med och spela, när han var nere hos familjen Säf, varom K-E i intervjun berättar roligt och underhållande. Det här laget kom då ner till Åsgårda och spelade mot barnhemspojkarna från Rambergstorp.

K-E berättar: Josefina, hon dog ju när jag var mycket liten. Jag minns ju att jag var med mamma upp och hälsade på. Då skötte Johan hushållet för tanten hon låg, hon var ju lam. Så Johan sa, ja får ju sköta stackars mamma. Det var ju ett otroligt arbete han la ner på det. De gjorde ju en jättestor insats, dom som tog hand om de gamla, för de fanns ju inga bra hem. De hade ju vad vi kallar för fattighuset. Den låg här nere vid E4 och där var det en sköterska. Hon hade väl hand om en 20 patienter, varav en del gick uppe och kunde hjälpa till lite, medan andra var liggande och fick skötas om.

Utanför på gården i Åsgårda lär ha funnits en bänk. Här satt Johan och spelade dragspel. Göte överraskande: Jasså, spelade Johan dagspel? K-E: Ja, han hade ett enradigt Magdeburg-spel.

På ett foto som K-E lägger på motorhuven kan vi se: **Johan med hatt**, Karl August Stark, hans tant som hette Edla och några andra personer. Stark och Edla bodde precis i kanten på *Lysinge* härads allmänning. Stark var också musikalisk och även han hade ett dragspel, så Johan och Stark brukade spela ihop. Han gick ofta hem till Johan och dom spelade tillsammans. Och när Johans spel gick sönder, då gick han över med det till Stark som lagade det med klister. De drog sina historier och så spelade dom igen och var riktiga kompisar. Människorna runt i kring, på fotot vet K-E knappt vilka de är, förutom Frans Söderbäck i Ödeshög, taxichauffören, han i uniform. Fotograferade Mona Söderbäck, fru till Taxichauffören, kortet?

Stark var en riktig kraftkarl. Ja, Johan var inte dum han heller. Han ville vara stark. Dom hade samma intressen. Johan var dräng en gång, vid en gård som hette *Stengård i Rök* och där i närheten hade Stark också bott, så de var bekanta redan innan de kom hit till Åsgårda.

Och så bar han ut posten. Johan hade en gångstig här genom skogen, han gick rätt över där, han gick nog minst en gång i veckan. **Delade Johan ut Post?**

K-E berättar vidare: Att han 40 år efter Starks död fick se kortet med Johan och Stark på. K-E sa då, tänk vad konstigt ändå, jag var ju så mycket tillsammans med Johan och Stark, men har inget kort på dom. Ta kortet hade då denne Harald sagt, som ägde kortet.

Mona Söderbäck, fru till Taxichauffören tog kortet, hon skrev lite ibland i tidningen. Här förstår ni är från Anderstorp, här står Johan någonstans emellan.

Kort, Clara-dagen. Var Clara-dagen vid Anderstorp?

Det här sterbhuset förstår ni, deras gamla mamma hon var zigenare. Hon hette Clara, var ända år på Clara-dagen så hade de ett stort kaffekalas där man bjöd alla att komma. Det var ju en fin tradition man hade, och det var ju en riktig fest där då.

Anders va väl ca 80 år från **Mellanmage ?** och hans fru hette Johanna. Anders var väldigt dålig i benen. Han hade varit med på Clara-dagen i alla år, men nu var benen så dåliga att han knappt kunde ta sig fram, men han hade sagt att till Clara-dagen skulle han, om han så skulle krypa. Så på Clara-dagen begav han sig hemifrån tidigt på förmiddagen får att hinna fram. Gumman hann i fatt honom. De var ju när dom strax skulle vara där. Så Gumman sa, vänd å gå hem, för du kommer inte att hinna fram. Gubben blev ju inte glad, men han var tvungen att vända och gå hem. Till festen kom en av dom där bröderna från sterbhuset Sidén. Han var skollärare nere i *Ölmestad*. Han kom dit den här dagen med hela sin familj och dom kom med taxi. Han gick ju runt och hälsa och när han kom till Johanna undrade han, var har du Anders? Ja körde hem han, sa Johanna, han hade ju inte kommit mer än halvvägs. Så får du inte göra, sa han, utan han tog och skickade iväg taxin som körde ifatt Anders inne i skogen. Så han fick vara med, och det var väl den sista gången.

K-E berättar om Josefinas stuga: Ja, här kan man ju titta in. Det var ju bara rum och kök. Kalle han låg ju där borta, sa K-E och pekade mot bortre ändan av rummet och Johan han låg i köket. Jag frågar om hur många som bodde hemma. Ja, det var ju Josefina och sönerna, och när jag undrade om Hilma, så svarade K-E att, Ja, Hilma kunde dom ju inte ha hemma. Hilma bodde inte i Åsgårda

som K-E minns, men gumman (Josefina) har jag ett svagt minne av, att hon var sänsligande, men hon dog. Jag var nog inte mer än årsgammal. Hilma kom till ett ställe som heter *Staffanstorp*. Det var inget vidare bra, det var en stor familj, och där fick hon ligga på en vindskammare, så det var inte alls bra. De sista åren, då bara låg hon, som ett kolli. Johan gick å hälsa på henne ibland, men fick ingen vidare kontakt. Det blev klagomål till myndigheten om Hilma, att hon hade det magert, så Hilma fick komma till ett annat ställe som heter *Ermundeby*, det ligger uppåt Boet till, där fick hon det mycket bättre. Det var en änka där, å hon hade några vuxna barn, som tog hand om Hilma och där tog de ut henne i trädgården på sommaren, så där piggnade hon till.

Johan hade en soffa här jämte fönstret i köket. Det fanns ju en syster, Helga hette hon visst, hon bodde visst här ett tag. När jag berättar att det kom brev och pengar från Amerika så bekräftar K-E det. Det har han hört berättas om och Johan fick paket och brev från Amerika. Ja, och det var ju välkommet, särskilt då innan dom fick pension, då fick de ju leva på sitt lantbruk. De hade två kor och en häst, å några höns, å så födde de upp en gris. Grisen slaktades och man sålde halva och behöll halva för eget bruk. Vid ett tillfälle så hade K-E:s pappa hjälpt till att stycka grisen. Då fick han order om av Johan att skära några fina bitar, så skulle Johan sätta på stekepannan, "ja tat för Gädda", säger Kalle, (det var det samma som fläskkarrén). Gädda, säger Connie frågande. Ja skrattar K-E, Kalle och Johan hade ju sådana där uttryck för sig. Vi går sedan vidare upp dit där lagårn låg. Den finns inte numer. K-E berättar om hur lagårn låg med dörrar och ingångar. Och här förbi ladan gick en stig, som jag gick på till skolan, när jag var liten. Å här va ett uthus ... å de där byggde dom till senare, de va vedbod.

Johan och Kalle skummade av grädden från mjölken och kärnade smör, men de fick dom ju inte äta själva, utan de sålde smöret till affären och bytte till sig lite varor. De gick ju länge som dom inte hade annat än en slev å skumma med. Å så kom det en separatorförsäljare där och ville sälja en separator till dom. Och försäljaren övertalade snart Johan att köpa en. För det var väl Johan som gjorde affärer. Dom hade väl inte så mycket att separera, men med hjälp av separatorn kunde de väl ta vara på grädden lite bättre. Å de vart ju fint smör, å Johan han separerade, å sedan kom försäljaren tillbaka å sålde en kärna till dom. De var renliga, så det var ingen fara att äta deras smör. Å när de bakade de där två. Han tvättade sig ju noga, han Johan, å de lustiga var ju, att så länge Kalle levde så hjälptes di åt när de bakade. För Johan var inte så bra till att baka ut kakorna som Kalle. Kalle var så glömsk så Johan måste grädda brödet, annars hade det blivit bränt. Så det var nästan nödvändigt att de var hemma bägge två. Sedan när Kalle inte va me, då fick Johan ju klara det själv. K-E fortsätter: Å skulle de va vetebröd, då fick min morsa hjälpa till. Då kom Johan ner med lite mjöl och ingredienser å så blev det ju lite kafferep efter de.

Jo, det var många roliga minnen. Johan var ju en rolig underhållare, så det samlades mycket ungdomar här. Det fanns ju inte så mycket för dom att göra, annat än man samlades till läsarmöten, ja, det var till och med stugmöten som hölls i Pingströrelsens regi. Dom byggde ett hus här borta i *Pelarbo*, som vi kan åka förbi sedan.

Vi kommer in på talet om när Josefina flyttade till Åsgårda. Att Frans Jonsson tidigare kommit på obestånd och varför förhållanden blivit knappa. Johan hade talat om att: Pappa, han söp redigt. Göte frågade om Johan söp. K-E: Ja, det skulle vara då, om han blev bjuden på en sup.

Å här runt i kring fanns det mycket körsbär och äppelträd. K-E: ja här åt vi mycke körsbär när vi gick till skolan. En gång hade skatorna byggt bo i ett av de höga träden och då kom en skolkamrat till mej, och tänkte klättra upp för att riva ner skatboet. Men då sa Johan: Det får du på inga villkor göra, för det betyder otur att riva skatbon.

Här var det åker, ja även här, där granskogen är nu. Kalle hade hand om hästen när de var bönder, så han plöjde här. Det var nog den bästa perioden Kalle hade, när han hade mycket arbete. Han hade brått med att plöja då på hösten. K-E minns en gång, att han måste ha tre spadar med sig. Kalle säger: jag gräver runt stenarna medan hästen vilar. De hade ju bara en häst, å de gick ju inte att köra i ett, för de var ju djurvänliga me, de ville ju inte plåga djuren. Då skulle han ha en spade i ena änden av fåra, å en spade i den andra änden och en spade på mitten. Då behövde Kalle inte gå så långt för att hämta spaden för att gräva runt stenarna.

Vi lämnar nu Josefinas stuga för att åka ner till K-E:s fädernegård, Åsgårda nr 1, där han endast har ladan kvar, som han inrett med ett rum och kök. För övrigt har han marken kvar på Åsgårda, men alla husen är avsålda.

K-E:s föräldrar heter Albert och Ester Karlsson. När Frans Jonsson bodde i Sjögård, då bodde K-E:s farfar och farmor i *Bonderyd*. Vi frågade hur många syskon K-E hade. Bara en bror. Vi gick sedan runt K-E:s fädernegård, som var ett tvåvåningshus med rum och kök med ett stort skafferi och två små rum upptill. 1935 tror K-E att farsan byggde till övervåningen och då blev också taket brutet.

Till sist säger Göte: Ja det var ju trevligt det här att få följa med hit och titta. Ja, säger K-E, det är ju trevligt för mej me, att få visa för några som är intresserade av den gamla tiden. Vi åker förbi kapellet. Vi undrar hur många som får plats där inne, för det ser inte så stort ut. Ja säger K-E, man kanske kunde tränga sej in en 50 personer. Före det var det stugmöte. När Göte undrar om man också där

höll husförhör, så sa K-E att husförhör höll man i skolan. Det här, det är ju **Sionsförsamlingen** och skolan kommer vi också att åka förbi. Så när det var husförhör fick man gå till skolan, för det tillhörde ju kommunen. På Connies fråga om K-E varit med på något husförhör, svarar K-E: Det var väl inte husförhör utan mantalsskrivning eller förskrivning och då kom prästen. Men det var annonserat och det tyckte ju vi var bra, för då fick vi sluta tidigare.

K-E: Kalle hade kommit på sjukhus, och Johan var ensam och han kunde inte ha den där hästen. Den var så arg och inte var han snäll, och halt var han också. Kalle hade skött den, och gammal och halt var han ju. Så kom Johan en dag och sa till mej: Vill du vara snäll och gå till slaktarn Andersson med mätta, den ska gå till slakt. Det fanns ju ingen däruppe som kunde gå till Ödeshög med en häst. Så jag helt enkelt kände mej tvungen, säger K:E. Jag var ju 20 år då och hade precis gjort lumpen, så jag kunde ju inte neka Johan te de. Så jag följde med Johan hem och hämtan. Men hon gick ju så dåligt och halta, ja, jag tror på alla fötter. Det var ju november, så de hann ju bli mörkt innan jag kom fram till Ödeshög. Där träffade jag en gubbe, så jag lämnade in hästen i ett stall å selade av. Därefter tog jag cykeln som jag ju hade tagit med mej och cyklade hem. Å de gick fortare de.

Under färden hem till K-E pratar vi om skörden som just börjat. Connie undrade hur man kunde veta när det var klart att meja (skörda). Jo sa K-E, då fick man känna på kornet om dom var tillräckligt hårda och så såg man ju det på färgen när det var dags. Förr satte man ju också rågen i kraker så att den fick mogna där.

Väl hemma hos K-E blev vi välkomnade av hans hustru, som bjöd på kaffe med dopp och mera prat om gångna tider. Medan vi satt där och fikade fick dom besök av Hans Rydberg som vi träffat dagen innan. Hans kom i håg att vi berättat om att vi skulle träffa K-E i dag och kom nu över med brev Göte lånat ut till honom som han skulle kopiera och lägga in på sin dator. När sedan Hans gick, var det också vår tur att bryta upp. Vi tackade för en mycket händelserik och minnesvärd dag och vi, vi hoppas på återseende.

Göte och Connie Andersson